

першапачатковую, або прыму, ракаход (тоны ідуць у адваротным парадку), інверсію (інтэрвалы серыі дакладзены ў абярненні), ракаходную інверсію. Кожная форма можа быць пачата з любога з 12 тонаў тэмпераванай сістэмы, у выніку атрымліваецца 48 раўназначных серыйных радоў. Серыя можа выкладацца гарызантальна, утвараючы меладычную лінію, вертыкальна, утвараючы акордыку, або ў розных камбінацыях рухаў. Д. — метады поліфанічны ў сваёй сутнасці, паколькі абаяраецца на агульны кантрапунктычны прыныцып перманентнага правядзення серыйных радоў адзін адразу з другім, г.зн. адзінакалейна (праводзіцца (праводзіцца адразу некалькі радоў). Эстэтычны сэнс выкарыстання Д. — дасягненне канструкцыйнага адзінства і лагічнай звязнасці гукаў (тонаў, акордаў) пры адсутнасці класічных танальных адносін. Да Д. звяртаюцца многія сучасныя бел. кампазітары, часцей фрагментарна ў рамках танальна арганізаванай музыкі (В.Воранаў, В.Войцік, Г.Гарэлава, А.Гураў, У.Дарохін, В.Капыцько, С.Картэс, В.Кузняцоў, А.Літвіноўскі, Д.Лыбін, А.Мдывані, Д.Смольскі, А.Сонін, Р.Сурус і інш.).

Т.Г.Мдывані.

ДАДЭРКА. Дзядзерка Якуб Ігнацы (1751—1829), першы мінскі рымска-каталіцкі епіскап (біскуп). Прозвішча паходзіць ад назвы родавага маёнтка Дадэркалы (Валынь). Нарадзіўся ў Вількамірскім павеце. Пасля навучання ў Віленскай акадэміі ўступіў у ордэн езуітаў. У 1776 пасвячоны ў ксяндзы. Канонік Віленскай катэдры (1781), дэпутат літоўскага духоўнага трыбунала (1783, 1786, 1788, 1791), інфулянт Алыцкі (1789). Першы біскуп Мінскай дыяцэзіі (1798—1816). У 1810 засн. у Мінску Т-ва дабрачыннасці, распачаў будаўніцтва дома для бяздомных, сірот, жабракоў і невылечнахворых. У 1812 прыняў удзел ва ўрачыстым адкрыцці Полацкай езуіцкай акадэміі. Прыхільнасць Д. да На-

палеона І у час вайны 1812, прадугэтытасць у адносінах да праваслаўнай царквы выклікалі гнеў рас. імператара Аляксандра І, які перадаў Д. на суд мітрапаліта С.І.Богуш-Сестраніцэвіча. 16.5.1816 Д. быў пазбаўлены пасады і адпраўлены з Мінска на Валынь пад нагляд лужскага біскупа.

ДАЁНКА, бандарная пасудзіна на 6—10 л, крыху расшыраная ў верхняй частцы. Выкарыстоўвалася для даення кароў. Рабілі Д. з хваёвых, радзей з дубовых ці кляновых клёпак. Адна падоўжаная клёпка ўтварала ручку, у клёпцы насупраць рабілі літок (рыльца). Для даення кароў у полі выкарыстоўвалі Д. з почапкай.

ДАЖБОГ, ва ўсходнеславянскай міфалогіі бог Сонца. Сутнасць Д. да канца не зразумелая, як і паходжанне самой назвы. З «Аповесці мінулых гадоў» вядома, што ў Кіеве (каля 980) на пагорку сярод выяў язычніцкіх багоў стаяў ідал Д. («постави кумиры... Перуна... Хьрса Дажьбога, и Стрибога, и Симарыгла, и Мокошь»). У Іпацьёўскім летапісе пад 1114 ва ўстаўцы ўрыўка з «Хронікі Іаана Малалы» паведамляецца, што разам са Сварогам быў Д.: «И по семь царствава сын его, именем Солнце, его же наричють Дажьбогъ... Солнце царь сын Свароговь, еже Дажьбогъ... не хотя отца своего закона разсыпати Сварожа...» З гэтага вынікае, што Д. з'яўляўся богам Сонца і лічыўся сынам Сварога. Летапісец вылучае ў другой перыядызатыі язычніцтва яго 3-ю стадыю, эру Д., калі з'явілася класавае грамадства і людзі пачалі плаціць даніну князям. У «Слове аб палку Ігаравым» Дажбогавымі ўнікамі называюцца ўсх. славяне, якія загінулі ў барацьбе з полаўцамі: «Встала обида въ силах Дажьбожа внука...» Іх родапачынальнікам і заступнікам лічыцца Д. Абрад беларусаў «Жаніцьба коміна» ўтрымлівае рэшткі язычніцкіх уяўленняў аб агні «сварожычы», які жыў у сушні, на печы і пад ёй, у коміне. Пра пакланенне агню ўсх. славянамі сведчаць царк. па-

вучанні: «Огневи молятъ же ся, зовуце его сварожичем». Беларусы верылі ў тое, што ў час Каляд уладар паземнага царства Карачун і бог зімы Зюзя змагаліся з Перуном. Яны прадчувалі, што народзіцца Божыч і хацелі яго знішчыць. Дзеля гэтага Зюзя ператварыўся ў мядзведзя, сабраў воўчую зграю (мяцеліцу) і разам яны ганяліся за жонкай Перуна. Грамаўніца (Каляда) схавалася ад іх у вербалозах і нарадзіла Д. У гэтай легендзе адбіліся сляды міфалагічнага мыслення стараж. чалавека аб касмічнай з'яве — зімовым сонцавароце. На Лагойшчыне, каля вёскі Крамянец ляжыць камень, да якога людзі ставяцца з павагай, прыносяць кветкі, манеты, хусткі, хлеб, тканіну, ягады. Яго называюць «Богаў камень», «Святы», «Дажбог». Людзі вераць, што ён валодае чудадейнай, гаючай сілай, просяць паслаць дождж, вылечыць ад хваробы і інш.

Літ.: Ляўкоў А. Маўклівыя сведкі мінуўшчыны. Мінск, 1992; Ліцьвінка В. Святы і абрады беларусаў. Мінск, 1997. А.М.Аляхновіч.

ДАЖЫНКАВЫЯ ПЭСНІ, «дажон», «абжынкi», выконваліся на апошняй стадыі завяршэння жніва, якая называлася «Завіванне баряды». Жніўная талака пакідала на полі 20—30 каласкоў, вакол якіх спявала: «Павейце, ветры, // Рана, рана, // Па чыстым полю // Нясіце весці // Нашаму пану, // Што яго жнейкі // Жыта пажалі, // У копы паклалі. // Ой, часта, густа // На небе звёзды, // Ой, часцей, гусцей // На полі копы. // Ой, шырок, высок // На небе мясяц, // Ой, шыры, вышы // Ля гумна скірта». У гэтых песнях сродкамі метафары адлюстроўвалася цяжкае праца на жніве («У нас сгоняны вайна была, усё поле зваявалі», «Чыё гэта поле зазвінела скоро, зазвінела скоро?»). Значнае месца сярод Д.п. займаюць творы, прысвечаныя ўслаўленню гаспадара і гаспадыні за іх дбайнасць, гаспадарлівасць, павагу да жнеек. Іх узвелічэнне адбываецца іншасказальна — праз багаты ўраджай, які сабра-